

NOUA METODOLOGIE DE INSTRUIRE ÎN CADRUL INSTITUTULUI NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI ȘI-A CONFIRMAT EFICACITATEA

Diana SCOBIOALĂ*

Director al Institutului Național al Justiției

Doctor habilitat în drept, conferențiar universitar

ABSTRACT

Developing the institutional capacity of authorities in the justice sector is a necessity dictated by the imperatives of a time when the rule of law and ensuring respect for human rights and fundamental freedoms are the basic prerequisites for the existence of a truly democratic society. Taking into account these imperatives, stands out the importance of the initial/continuous training of judges/prosecutors at the National Institute of Justice, which is constantly improving its training methods, taking into account the remaining issues in the domain.

Key words: *Methodology, training, simulation, justice, judge, prosecutor.*

Dezvoltarea capacităților instituționale ale autorităților din sectorul justiției, constituie o necesitate dictată de imperativele timpului, în care statul de drept și asigurarea respectării drepturilor omului și libertăților fundamentale, sunt premisele esențiale de existență a unei veritabile societăți democratice. În agonia disperată pentru reforme continue, ne scapă adesea miezul schimbării. Deja de zeci de ani tot reformăm neîncetat. Fiecare guvern nou investit se simte obligat să producă schimbări.

Suntem departe de a nega necesitatea reformelor, dar acordăți-le măcar o șansă de reușită: testați-le în aplicare, resetați atitudinea în abordare, învățați implimentarea! Perioada de rodaj poate aduce soluții și idei înțelepte, care nu trebuie ignorate. Toate acestea au conotații par-

ticulare în domeniul dreptului, domeniu care reclamă, în deosebi pentru beneficiarii săi, o certitudine juridică, determinată de interesul social, de necesitățile minime ale vieții materiale, asigurarea securității fizice, protecția proprietății, libertatea de acțiune, de gândire ș.a. Aceste elemente sunt chiar elementele-cheie la înfăptuirea justiției, iar procesul de formare a magistraților în orice stat este unul crucial.

Amintim că în Republica Moldova, pregătirea profesională inițială/continuă a acestora este sarcina exclusivă a Institutului Național al Justiției, instituție independentă, care a fost creată printr-o lege specială în anul 2006⁷, o lege destul de bună, de altfel, în redacția sa inițială. Pe du-

* sircu@yahoo.com

⁷ Legea nr. 152 din 08.06.2006, privind Institutul Național al Justiției, publicată în Monitorul Oficial nr. 102-2015, art. nr. 848 la 07.07.2006;

rata mandatului de director al INJ – 2015-2019 nu am ajuns să pătrund necesitatea și utilitatea modificărilor legislative operate în 2016 și 2018 sub paravanul **Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016**,⁸ extinsă prin Hotărârea Parlamentului nr. 259 din 8 decembrie 2016 cu privire la asigurarea continuității reformelor în sectorul justiției.⁹ Și asta pentru că toate reformele pe care le-am demarat începând cu 2015 nu necesitau chirurgii legislative și vizau exclusiv modalitatea de aplicare mai eficientă, pe alocuri, mai neortodoxă a legii în cauză. Neortodoxia se referă mai mult la abordarea didactică radical diferită, decât la principiile de organizare și funcționare a INJ.

Aici se impun unele explicații preliminare. Institutul Național al Justiției nu este o instituție ordinară de învățământ, nu face parte din sistemul de învățământ din stat și, prin urmare, nu trebuie tratat ca atare în raport cu alte instituții fie ele publice sau private, fie ele de învățământ sau organe de stat. Cert este faptul că INJ, potrivit raționamentului de creare și funcționare, trebuie să facă parte din sistemul justiției devreme ce a devenit calea unică de acces în profesiile de judecător și procuror și formează judecătorii și procurorii în funcție. Admiterea însăși la INJ ar trebui considerată admitere în profesie după modelele francez, italian, spaniol. În orice stat european, Școala de magistratură este o instituție unică, aparte, care își arogă, pe bună dreptate, procese, metodologii de formare distincte.

Tocmai pentru aceste motive, reformele inițiate la INJ din 2015 nu necesitau reforme legislative, dar elaborarea și adoptarea unei metodologii particulare de formare, susceptibile să răspundă mai bine scopurilor pentru care a fost creată instituția.

Primul pas a fost să evaluăm complex planul de formare inițială, pentru a înțelege în ce măsură el este adaptat scopurilor propuse. În principal, formarea inițială a candidaților la funcția de judecător și de procuror urmărește crearea și dezvoltarea abilităților practice ale audienților, orientate spre un mediu de formare cât mai proxim viitoarei meserii. În termeni academici, prin instruirea inițială se urmărește, abilitarea viitorilor justițiarilor cu următoarele competențe specifice: capacitatea de identificare și respectare a regulilor eticii și deontologiei profesionale; capacitatea de analiză și sinteză a cadrului normativ și datelor factologice; capacitatea de a motiva, redacta și explica deciziile adoptate; capacitatea de a opera cu standarde universale și regionale europene în materia drepturilor și libertăților fundamentale ale omului; capacitatea de a interpreta și aplica uniform

legislația națională și actele internaționale; abilitați de organizare, relaționare, inovare, posedarea abilităților non-juridice specifice profesiei.

Rezultatele evaluării au fost neașteptate: peste 80% dintre disciplinele din planul de formare copiau fidel curricula universitară. O asemenea stare de lucruri după aproape 10 ani de activitate a INJ nu mai era acceptabilă. Următorii pași nu s-au lăsat așteptați.

Cu suportul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, în anul 2017 a fost demarat procesul de revizuire a metodologiei de instruire existente, punându-se accent cu precădere pe crearea unui mecanism viabil de obținere și consolidarea a abilităților și deprinderilor practice ale viitorilor procurori și judecători.

Noua metodologie de formare presupune înlocuirea formatului instruirilor teoretice prin simulări de procese. Amintim că instruirea inițială durează 18 luni, 12 dintre care audienții se afla la INJ, iar 6 luni merg în stagiul de practică în organele procuraturii, poliției și instanțele judiciare. Prin urmare, cele 12 luni au fost împărțite în 2 semestre de studii. Primul semestru este dedicat mini-simulărilor caracteristice fazei prejudiciare și tuturor chestiunilor aferente acestei faze. În egală măsură, în această perioadă sunt întocmite actele procesuale maximum posibile, care eventual pot fi reclamate de faza respectivă. Am menținut totuși și unele mini-cursuri speciale, de care audienții nu au beneficiat pe parcursul universitar, dar care vor avea o valoare ajutată incontestabilă în activitatea lor profesională viitoare. Dar și pentru aceste cursuri a fost configurată o variantă de compromis la limită între teorie și practică – instruirea la distanță. În acest sens, utilizăm cu succes de ani buni platforma noastră ILIAS, precum și platforma Programului HELP al Consiliului Europei.

Cel de-al doilea semestru, catalogat de audienții noștri drept perioadă aplicativă maximă, presupune marile simulări ai fazei judiciare pe zece categorii de cauze civile și zece cauze penale, selectate de formatorii noștri ca fiind cele mai curente din activitatea profesională cotidiană.

Pentru a suma, întreaga formare inițială presupune simulări de procese, cursuri electronice, vizite tematice ale audienților în diverse instituții precum spitalul psihiatric, centrul de expertiză, AGEPI, penitenciare, simulator de tragere, cursuri de limbă engleza și, din acest an, de limbă franceză, stagii interne și externe.

O asemenea metodologie reclamă o pregătire foarte bună, și accentuez acest moment, a audienților dobândită până la admiterea la INJ. În caz contrar, ei pur și simplu nu vor ține pasul.

Această nouă abordare o testăm plenar deja asupra celei de-a doua promoție (Promoția XII). Rezultatele sondajului efectuat în rândul audienților INJ în cadrul Proiectului

8 Legea nr. 231 din 25.11.2011 privind aprobarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011-2016, publicată în Monitorul Oficial nr. 1-6, art. Nr:6 la 06.01.2012.

9 Hotărârea Parlamentului nr. 259 din 8 decembrie 2016 cu privire la asigurarea continuității reformelor în sectorul justiției, publicată în Monitorul Oficial, 459-471/922, 23.12.2016

Uniunii Europene „Suport pentru prevenirea și combaterea eficientă a corupției în sectorul justiției din Moldova” demonstrează satisfacție și eficacitate în pofida încărcăturii colosale pe care o presupune. Aceste sondaje ne permit să calibrăm punctual planul de formare la necesitățile beneficiarilor noștri. Deocamdată nemulțumirea frecventă vizează durata mică a instruirii inițiale. Tot mai mulți audienți pledează pentru extinderea la 2 ani a acestei perioade.

Dacă e să ne referim la substanța noii metodologii, atunci este cazul să recunosc că încărcătura maximă este pusă pe umerii formatorilor noștri, care sunt preponderent judecători, procurori, dar și avocați și reprezentanții iluștri ai mediului academic. Noul plan de formare i-a scos dramatic din zona de confort pe formatorii noștri, pentru că pregătirea proceselor simulate presupune un efort intelectual enorm. Contabilizați aici elaborarea scenariilor, actelor la dosar, și tot asta ținându-se cont de diverse standarde/normative interne și internaționale, derularea procesului simulat, evaluarea prestației fiecărui audient, precum și furnizarea feed-back-ului. Amintesc că formatorii INJ sunt profesioniștii în domeniu, care activează în calitate de judecători, procurori, avocați, profesori ș.a. profesioniști, și care totuși găsesc timpul și dedicația necesară pentru a pătrunde miezul metodologiei, o susțin și aplică, fapt pentru care le sunt profund recunoscătoare. Desigur, pentru o viabilitatea unei astfel de metodologii, soluția ideală ramâne instituția detașării judecătorilor și procurorilor la INJ.

Prin introducerea noii metodologii de instruire o atenție deosebită este acordată procesului de motivare și redactare a deciziilor adoptate. Și anume aici mai avem loc de îmbunătățiri. Cu suportul ambasadei SUA demaram un proiect ambițios pentru a ajusta metodologia la acest deziderat, prin elaborarea unui concept de ”artă a raționamentului judiciar” și injectarea acestuia în procesul de formare.

Această reformă care ne părea cu adevărat fantasmagorică la început anului 2015, este absolut funcțională acum în 2019, și anume aceste procese au fost certificate prin 3 standarde ISO de conformitate a sistemului internațional de management al calității: SM SR EN ISO 9001:2016/ISO 9001:2015; SM ISO 29990:2016/ISO 21001:2018, pe care le deținem de la începutul acestui an.